

IMAGINEA LOISIRULUI FĂGĂRĂȘEAN ÎN PRESA VREMII – HEBDOMADARUL *OLTEANUL*

Lorena TRUFIN¹

THE IMAGE OF LOISIR FROM FĂGĂRĂȘ IN THE WEATHER PRESS – *OLTEANUL* WEEKLY

ABSTRACT

This paper presents aspects of the daily urban and rural life of the inhabitants from the Land of Făgăraș inserted in the columns of the Olteanul weekly. The purpose of this research was to bring new information about the life, customs and way of entertainment of inhabitants of the Land of Făgăraș at the beginning of the 20th century. I focused on researching articles that featured acts of culture, parties, entertainment and foreign influences in the cuisine. Although it appeared only between 1909-1916 in Făgăraș, the weekly was circulated not only in Transylvania, but also in Romania. The articles were diverse, covering news from all over the world. The hebdomadar's research was qualitative and quantitative. I also analyzed the language and spelling of press releases.

Keywords: entertainment, cuisine, alcoholism, press, Land of Făgăraș.

„Acela ce nu vrea să cunoască pe ai săi, pe sine nu se cunoaște”

În această lucrare vom prezenta aspecte din viața cotidiană urbană și rurală a locuitorilor din Țara Făgărașului inserate în coloanele săptămânalului „Olteanul”. Scopul acestei cercetări a fost de a aduce noi informații despre viața, obiceiurile și modul de divertisment al făgărașenilor la începutul secolului al XX-lea. Am pus accentul pe cercetarea articolelor care prezentau acte de cultură, petreceri, divertisment și influențele străine în bucătărie. Deși a apărut doar între anii 1909-1916 în Făgăraș, ziarul era difuzat nu doar în Transilvania, ci și în România. Articolele erau diverse, cuprinzând știri de pe întreg mapamondul. Cercetarea hebdomadarului a fost calitativă și cantitativă. De asemenea, am analizat limbajul și ortografia informațiilor din presă.

„Olteanul”, ziar local, îl avea ca editor-proprietar pe Constantin Popp (Pop), iar director pe avocatul Ioan Șenchea. C. Popp a lucrat mulți ani cu Andrei Mureșianu în Brașov la „Gazeta Transilvaniei” și era proprietarul tipografiei din Făgăraș („Tipografia și Librăria Poporului”) din 1906, unde lucrau doar ucenici români și unde se editau doar cărți în limba română². Foaia săptămânală socială, culturală și economică „Olteanul” se găsea de vânzare și la librăria „Neamul Românesc” din Calea Victoriei

¹ Doctorand în istorie, Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”, Făgăraș;
e-mail: lorena_trufin@yahoo.com.

² <http://tara-barsei.ro/wp-content/uploads/2014/01/olteanu2013.pdf> (accesat: 24.02.2022).

nr. 107, București, sau la tutungeria „Gh.A. Dușescu”, Calea Victoriei, nr. 113, vis-a-vis de piața Amzei, tot din București. Prețul unui abonament era de 2,5 coroane pentru o jumătate de an, 5 coroane pentru un an în Austro-Ungaria și 10 coroane pentru România și străinătate.

Prima pagină a ziarului

În afara tipografiei lui Constantin Popp, până la 1918 în Făgăraș mai funcționau alte trei tipografii: „David Thierfeld” – tipografia oficială a regimului dualist, înființată prin anii 1870, „Tipografia și Librăria Ieronim Preda”, și compactoria „Ioan Hațiegan”³.

Țara Făgărașului era în perioada dualistă o regiune majoritar românească, dar multietnică și multiculturală. Făgărașul începutului de secol XX era un mic burg transilvănean, unde populația de origine română conlocuia în liniște cu celelalte etnii – sași, maghiari, evrei, țigani. Elita societății române își folosea timpul liber cu întrajutorarea celor săraci, eradicarea analfabetismului, deșteptarea națională a sătenilor, păstrarea limbii române și a portului național.

ASTRA (Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român) și Reuniunile de Femei organizau adeseori serate, petreceri, baluri sau întâlniri ale scriitorilor români. Erau apreciate petrecerile cu scop filantropic, dar aspru criticate noile și modernele obiceiuri de petrecere a timpului liber: „Ciuma patriei este aceea tinerime p[i]rdeveră și insolentă care mereu se învârtește între cafenele, teatre și mesele de joc; care nu cetește decât din plictiseală și stimează sau disprețuiește după modă” (autor Cesare Cantu)⁴.

Petrecerile între divertisment și implicare socială

În 5 martie 1911, s-a organizat la Sibiu, sub girul ASTREI și a Reuniunii femeilor de acolo, o petrecere cu „jocuri naționale”, petrecere unde toți dansatorii trebuiau să fie îmbrăcați în port național. Cele mai frumoase costume erau premiate. Prețul biletelor varia între 4 și 25 de coroane, iar spectacolul începea seara la 8. Conform ziarului „Olteanul”, rostul acestor petreceri era „deșteptarea poporului român”⁵.

³ Constantin Băjenaru, *Comitatul Făgăraș (1876-1918)*, Alba Iulia, Editura Altip, 2016, p. 159.

⁴ *Olteanul*, nr. 18/1911, p. 2.

⁵ *Ibidem*, nr. 8/1911, p. 5.

Petrecerile nu aveau loc numai în oraș, ci și în sate. În Șercaia, de pildă, s-a organizat a treia zi de Paști (25 aprilie 1911) o petrecere cu rol filantropic, unde prețul biletelor era între 60 de filleri și 2 coroane. Tineretele erau rugate să fie îmbrăcate în port popular. Ziarul „Olteanul”, ca și în alte dăți, îndruma tineretele fete să poarte costumul național, considerat mult mai frumos și mai elegant față de hainele obișnuite. La această petrecere era un spectacol de teatru, solo de violină și dans⁶.

Localitatea Beclean găzduia de asemenea o petrecere, iar fondurile strânse din biletele vândute erau destinate bibliotecii școlare locale. Tinerimea satului Părău a organizat la rândul ei o petrecere cu strângere de fonduri pentru biserica din localitate. Seara începea cu un spectacol de muzică și teatru, apoi se încheia cu dans. Petrecerea tinerimii române din Toarcia, de la 13 august 1911, a avut ca scop strângerea de fonduri pentru școala din localitate⁷.

Demn de remarcat este faptul că în toate aceste activități culturale erau implicate oficialitățile satului/comunei, un bun exemplu fiind al învățătorului din Șinca Nouă, Filon Flucuș, sprijinit de David Chiușdea, preot ortodox, și Valer Langa, notar. Sub îndrumarea învățătorului Flucuș a fost ținut un spectacol de teatru, cor de copii și poezii comice, care au fost intens aclamate de public⁸. Pentru biblioteca bisericii parohiale din Galați s-au adunat fonduri în urma petrecerii organizate de Tinerimea română. După „comedia poporală”, la serata dansantă muzica era interpretată de fanfara gălățeană, celebră în acea vreme nu numai pe plan local.

Observăm din analiza acestor anunțuri și relatări despre petreceri că toate aveau dublu rol: de strângere de fonduri pentru comunitatea locală și de petrecere a timpului liber într-un mod plăcut, în aceste activități fiind implicată întreaga comunitate: preot, învățător, notar, copii, tineri, iar femeile erau întotdeauna invitate să poarte costumul național.

Cinematograful, teatrul și concertele

Cinematograful. Cel mai nou și modern mod de petrecere a timpului liber era cinematograful. Apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea, filmul mut a pătruns și în societatea transilvăneană, fiind bine primit de publicul larg. În Făgăraș veneau cinematografe mobile din Sibiu sau Brașov.

Reprezentările „cinematografului” Olympia aveau loc la hotelul „Transilvania”, cel mai mare și mai cunoscut din Făgăraș, care avea sală de cinematograful, iar în presa locală cetățenii erau asigurați că „programul se schimbă tot a doua zi, arătând chipuri foarte instructive, hazlii și nu strică de fel ochii”⁹. Începând cu 1 iunie 1912, la Făgăraș s-au proiectat filme cu ajutorul bioscopului societății brașoveano-sibiene „Apollo”, al cărei proprietar era Emil Toth. Filmele erau proiectate zilnic, iar duminica erau câte trei reprezentații. La Făgăraș publicul a beneficiat de film întreaga lună iunie. Făgărașeanul era îndrumat să meargă mai bine la cinematograful, „decât în crije și restaurante”¹⁰. Prețul unui bilet era: locul I – 1 coroană, locul II – 60 de filleri, locul

⁶ *Ibidem*, nr. 15-16/1911, p. 3.

⁷ *Ibidem*, nr. 31/1911, p. 5.

⁸ *Ibidem*, nr. 7/1911, p. 4.

⁹ *Ibidem*, nr. 8/1911, p. 5.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 24/1912, p. 5.

III – 20 filleri. Dintre filmele proiectate amintim: „Îndrăzneala turiștilor (natural)”, „Vânători fără drept (dramă)”, „Mireasa matrozului (humor)”, „Exercițiile naturale în prezența Majestății sale (natural)”, „Patru draci (dramă)”, „Un pas înainte”, „Pantofii strămuți (humor)”. Fiecare reprezentație era însoțită de muzică militară¹¹.

Teatrul. Reuniunea femeilor române greco-catolice a organizat o serată teatrală în Făgăraș, serată cu scop educativ, dar și caritabil. Toate fondurile strânse din vânzarea biletelor și donații erau destinate dezvoltării mișcării teatrale din oraș. Interesant este faptul că mulți spectatori au contribuit „peste prețul de intrare”, cu sume cuprinse între 1 și 20 de coroane. Reprezentația era regizată de cunoscutul om de teatru Aurel P. Bănuț, iar actorii erau tinerii membri ai trupei de diletanți (amatori) „Progresul”.

Societatea culturală „Progresul” a luat ființă în 1884, cu scopul promovării valorilor proprii – etnice și culturale –, într-o perioadă în care tendințele de maghiarizare erau din ce în ce mai accentuate. În statutele aprobate de ministerul de profil din Budapesta se specificau cele două direcții majore ale societății – organizarea reprezentațiilor teatrale și cultivarea muzicii vocale și instrumentale –, pentru a căror realizare s-a constituit un fond, la care contribuiau cele trei categorii de membri: fondatori (sau „odată pentru totdeauna”) cu 10 florini, ordinari (simplici) cu un florin pe an, și ajutători, cu mai puțin de un florin. Fondul acesta era depus spre fructificare la banca făgărașeană „Furnica”, de la care se mai obțineau și eventuale dobânzi; în plus, se mai realizau venituri și din spectacolele pe care le organiza societatea¹². Până la Primul Război Mondial, societatea „Progresul” a avut 134 de membri înregistrați, iar activitățile teatrale și muzicale ale societății au fost foarte numeroase, în principal punerea în scenă a unor piese de teatru, colaborând foarte bine cu Societatea pentru Fond de Teatru Român, ce avea ca scop stimularea activității trupelor românești de diletanți. Producțiile teatral-muzicale au fost organizate de către „Progresul” în fiecare an, cu câte 5-8 reprezentații, autorii preferați fiind cei români, dar nu lipseau din repertorii și dintre cei străini: Șt.O. Iosif, Ciprian Porumbescu, George Dima, Petre Locusteanu, George Musicescu, A. Petruțiu, Frederic Mendelssohn-Bartholdy, A. Flechtenmacher, G.D. Kiriac, Robert Schumann, Eduard Caudella, Courteline, G.P. da Palestrina, D. Bortniaski, August de Kotzebue, Herbert Huber ș.a.¹³.

A.P. Bănuț a fost director artistic al Societății pentru Fond de Teatru Român între anii 1908-1913¹⁴. Pe tot parcursul șederii sale în Făgăraș, regizorul a fost găzduit în casa Lucreției Micu, soție de avocat. În deschiderea piesei de teatru s-a ținut o „Conferință despre probleme teatrale și situațiunea noastră sub raportul teatrului”¹⁵. Piesa „Două soacre” a avut un mare succes, remarcându-se actorii Mița Florea, Aurelia Streza, E. Szilágyi și Neculae Motoc. Pentru a sublinia caracterul românesc al

¹¹ *Ibidem*, nr. 23/1912, p. 5.

¹² C. Băjenaru, *Societatea culturală „Progresul” din Făgăraș până la Primul Război Mondial (înființare, statute, activitate). Contribuții*, în „Țara Bârsei”, serie nouă, 9, 2010, p. 114.

¹³ *Ibidem*, p. 117.

¹⁴ Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András (coord.), *Istoria Transilvaniei. Vol. III (de la 1711 până la 1918)*, Academia Română, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2016, p. 569.

¹⁵ *Olteanul*, nr. 4/1911, p. 3.

evenimentului, o parte din domnișoarele participante, membre ale Asociațiunii, s-au îmbrăcat în port popular¹⁶.

Teatrul făgărășean era gustat de publicul larg, fiind întâlnite în presa vremii anunțuri legate de reprezentațiile date în localitate¹⁷. Se anunța evenimentul cu 2-3 săptămâni înainte, apoi se comenta piesa, sumele adunate din donații sau numărul participanților. Toate aceste spectacole erau în limba română și prețurile erau accesibile, pentru a putea participa cât mai mulți cetățeni. Dacă filmele erau difuzate la „Hotel Transilvania”, spectacolele de teatru se desfășurau la „Hotel Paris (Sorea)”, hotel cunoscut de gurmanzi și pentru bucatele alese care erau gătite de soția proprietarului.

Membrii trupei „Progresul” au mai interpretat și alte piese de teatru, de menționat fiind reprezentația din a treia zi de Crăciun a anului 1911, când au interpretat comedia într-un act „Rococco” de Gyps și „Nevasta lui Cerceluș”, farsă într-un act de P. Locusteanu. Spectacolul teatral a fost vizionat de făgărășeni, dar din păcate satele au fost slab reprezentate. Reprezentația teatrală a fost urmată de dans¹⁸. Prin teatru se încerca atragerea tinerilor spre lectură, spre carte, în special lectura în limba română.

Sfârșitul anului 1911 și începutul lui 1912 a constituit o perioadă plină de evenimente culturale. În Șinca Veche, a doua zi de Crăciun a avut loc un spectacol de poezie; o dublă reprezentație de teatru unde s-au prezentat piesele „O ședință comunală”, de Gheorghe Stoica, și „Otravă de hârgiogi”, de Antoniu Pop, iar copiii îmbujorați, plini de emoție și mândri de portul lor popular, au recitat versuri. Seara s-a încheiat cu dans: „(...) domni și țărani jucau împreună în cea mai mare veselie”¹⁹.

Primul spectacol de teatru din Făgărașul anului 1912 a avut loc în 8 ianuarie, iar veniturile erau donate bibliotecii parohiale.

Concertele. La început de secol XX, Făgărașul se mândrea cu o tânără studentă la Conservator, domnișoara Ioana Moldovan. Din păcate, la concertele ei de pian sau violină III-20 publicul nu era foarte numeros, semn că populația micului oraș nu aprecia piesele din repertoriul internațional al interpretei²⁰. „Olteanul” „certa” cititorii care nu participau la concertele tinerei din sala hotelului „Paris (Sorea)”. Acest stabiliment era „singurul hotel românesc bine arangiat, cu hotel pentru [ră]mas noaptea și cu bucătărie excelentă!”. Călătorii erau preluați de la gară spre hotel cu omnibusul²¹ propriu²². Hotelul „Paris” era cunoscut publicului prin „odăi bine mobilate, bucătărie bună, băuturi curate, pe lângă prețurile cele mai moderate și serviciu solid și prompt”, precum înștiința reclama hotelului în 1877²³. În afara celor două hoteluri mai sus menționate, în Făgăraș mai funcționau încă două: „Mercur” și „Hanner”.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 6/1911, p. 3.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 24/1911, p. 4.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 1/1912, p. 5.

²⁰ C. Băjenaru, *op. cit.*, p. 118.

²¹ Vehicul de transport tras de cai.

²² *Olteanul*, nr. 43/1910, p. 4.

²³ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 93/1877, p. 4.

Viața culturală făgărășeană era bine împletită cu cea a **loisir**-ului²⁴. Timpul liber era petrecut la cafenelele (aspru criticate în presă) din centrul orașului, cofetării sau plimbările pe Corso ori Promenada Cetății.

Localul „Ardealul” sau „Mexico”, cum era cunoscut în Făgăraș, a fost până în anii 1980 unul dintre cele mai populare locuri unde făgărășenii și nu numai își petreceau timpul liber. Cu o grădină de vară spațioasă, cu taraful lui Russu care întreținea atmosfera, era centrul de întâlnire al „intelighenților”. În „Nopti făgărășene” este descris un prânz redacțional prelungit până la orele 1 din noapte, în compania avocatului Ioan Șenchea și a lui Constantin Popp, redactorul ziarului. Mesenii aveau un „pestriț” colorit național: unguri, sași și români, care se cinsteau cu un pahar de vin sau bere, aveau „dispute principiale” și se bucurau de muzica tarafului²⁵.

La începutul secolului al XX-lea, în micul orașel transilvănean și în satele din jur la toate evenimentele culturale participau nu doar elita societății, ci și simplii cetățeni, iar la majoritatea evenimentelor se adunau fonduri pentru dezvoltarea culturală a comunității, răspândirea limbii române și purtarea portului popular național.

Bucătăria multiculturală și sfaturi practice la început de secol XX

Gurmand din fire ca tot ardeleanul, făgărășeanul, indiferent de evenimentele la care participa – petrecere, seară de teatru, de film sau concert –, încheia seara cu o masă copioasă, fie la restaurant, fie acasă. Situată într-o zonă multietnică, bucătăria românească (ardelenească) a fost puternic influențată de bucătăria maghiară și săsească. După cum se știe, principesa Anna Bornemisza, soția lui Mihail Apafi I, stăpână a Cetății Făgărașului, în februarie 1680 l-a îndemnat pe Keszei János să scrie o carte de bucate. Cartea, terminată în luna septembrie a aceluiași an, se va numi „Cartea de bucate a Annei Bornemisza”²⁶.

Două secole mai târziu, gusturile se rafinează și apar și influențele bucătăriei franceze. Observăm că în rețetar apar ingrediente de la mărci străine foarte cunoscute și în prezent, precum „Dr. Oetker” sau „Nestle”. În „Olteanul”, rubricile de gastronomie erau prezente destul de des, cu rețete diverse, de la conserve până la dulciuri. Voi reda mai jos câteva dintre rețete, păstrând grafia veche din articole:

- „Urez turcesc (Bouillie a la Turc) – Mestecăm 210 gr. urez turcesc cu lapte rece, turnăm peste aceasta 1 $\frac{1}{10}$ lapte fierbinte și îl mestecăm la foc până se învârtosează binișor. Până nu să răcește îl mestecăm, după aceia ferbem sirup împreună cu 210 gr. zahăr, îl lăsăm apoi să se răcească și apoi îl ducem la masă”²⁷.

- „Spumă de lapte cu cafea (Crème fouettée au café) – Din 140 gr. Cafea mocca o tingire (ulică) mică de cafea tare, o mestecăm bine cu 280 gr. zahăr zdrobit și îl adăugăm în 1 $\frac{1}{10}$ litru spumă de lapte”²⁸.

²⁴ Loisir – timp liber (al cuiva). Folosire optimă a timpului liber, potrivit dorințelor și înclinațiilor individului; din fr. loisir (cf. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, București, 2009).

²⁵ *Olteanul*, nr. 44/1911, p. 5.

²⁶ Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”, *Fragmente de istorie. Cetatea Făgărașului*, Făgăraș, Editura Negru Vodă, 2017, p. 51.

²⁷ *Olteanul*, nr. 10/1912, p. 6.

²⁸ *Ibidem*, nr. 15/1912, p. 6.

- „Conserve de damas (De mâncat cu lingura) – mușchiu de carne tocată de vacă 60 de gr., sare un gram, marmeladă (dulceață) de fructe 500 de grame”²⁹.

- „Carne cu unt de sardele – Amestecați bine sardelele cu unt proaspăt; apoi amestecați bine cu carnea crudă tocată. Apoi întindeți pe felii de pâine, sau faceți sandvișuri”³⁰.

- „Omlete de zahăr – Frecăm într-o farfurie șase linguri de zahăr cu tot atâta făină și 12 ouă, o sărăm, o stropim cu lapte, puțină vanilie și o punem într-o tavă unsă cu unt și presărată cu zahăr. O facem sul de un deget de gros și presărând-o cu zahăr o ducem la masă”³¹.

- „Tortă (tartă-n.n.) de cireșe – 50 de decagrame făină, 1 pachet de praf de copt a lui Dr. Oetker, 10 decagrame unt, 2 ouă, 1/8 litră de lapte sau smântână plus sare corespunzătoare. Cui îi place mai dulce mai poate pune 10 decagrame de zahăr. Pregătirea se face așa: facem tortata în modul obicinuit mai subțire sau mai groasă, după cum ne place și apoi o punem în tepsia unsă bine cu unsoare. De umplutură folosim cireșe fără sămburi. Dacă cireșele sunt prea zămoase întărim aluatul cu făină și ceva zahăr. Rețeta asta e de ajuns pentru două torte de mărime mijlocie”³².

Sfaturi practice la început de secol XX

În rubrica de „Sfaturi practice” a ziarului „Olteanul” făgărășenii erau îndrumați spre folosirea plantelor medicinale pentru tratarea bolilor în locul mersului la „babe” sau a folosirii leacurilor de la „apotecă” (farmacie-n.n.)³³:

- „Muștarul – e foarte bun pentru tragerea junghiurilor, a răcelii”;

- „Frunza de sfeclă, trage când avem vr’un deget cu coptură și alte răni pu-roioase”;

- „Frunza de nuc. Băile cu frunză de nuc, făcute copiilor mici, slăbănogi sunt foarte întăritoare”;

- „Pleava de fân, iarăși e bună pentru scăldături la copii”³⁴.

Pentru reumatism, boală care vine din răceală, erau recomandate următoarele tratamente: „Învăliți noaptea părțile cu durerea cu lână nespălată sau faceți băi cu apă de pucivasă”³⁵ sau faceți băi în care se fierb mușinoae de furnici sau măr de pădure cu pământ cu tot sau fierbeți rădăcini de pătrânjel cu lapte și amestecați cu făină până să fac ca o mămăligă cu care legați apoi părțile cu boala”³⁶.

„Crin” (preotul greco-catolic Valeriu Crișian), secretar de redacție, se ocupa de rubricile „Bucătărie”, „Sfaturi practice” și „Noutăți”, publicând o mare diversitate de rețete din bucătăria locală sau internațională. Mai târziu, în iunie 1912, rubrica „Bucătărie” a fost preluată de domnișoara Lucia, tânără absolventă a Școlilor de menaj din București și Paris.

²⁹ *Ibidem*, nr. 17/1912, p. 6.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, nr. 19/1912, p. 6.

³² *Ibidem*, nr. 24/1914, p. 5.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Termen a cărui explicație nu am descoperit-o.

³⁶ *Olteanul*, nr. 39/1909, p. 7.

Dacă în secolele trecute rețetele nu prezentau și gramajele ingredientelor, observăm că la începutul secolului al XX-lea apar și acestea.

Alcoolismul și lupta împotriva acestui viciu

Alcoolismul și „crâșma” erau considerate rele deprinderi, redacția „Olteanului” arătându-și permanent indignarea și repulsia asupra celor care frecventau crâșmele din oraș sau de pe sate. Cei care frecventau aceste locuri erau apostrofați că își lasă nevestele și copiii de izbeliște, și că pentru orice problemă ridică în slavă „sfântul aldămaș”³⁷ sau „sfânta crâșmă”, iar orice necaz sau bucurie erau udate cu rachiu. Aldămașul era considerat cauza multor nenorociri: „beție, sărăcie, moarte”³⁸. „Dintre toate băuturile alcoolice rachiul sau vinarsul este cel mai păgubitor sănătății. La inimă, aici rachiul face stricăciuni mari”.

Datorită alcoolului, evenimentele din familie sau din societate se transformau în „neînțelegeri, certuri, înjurături neomenești și bătaii sângeroase, chiar țiğănești”, cu judecăți, cu cheltuieli fără seamă și cu „dușmăni” pe viața întreagă și uneori cu moarte de om³⁹. De asemenea, copii născuți cu epilepsie erau în marea lor majoritate născuți din tați alcoolici⁴⁰.

Statisticile vremii arătau că tot mai mulți oameni căzuți în patima alcoolului ajungeau la casa de nebuni sau mureau. Erau dese îndemnurile la cumpătare, alcoolismul fiind considerat un dezastru pentru bărbat și familia lui.

În scopul combaterii alcoolismului s-a înființat „Societatea de temperanță”, care dorea combaterea alcoolismului și urmările nefaste ale acestui „flagel”⁴¹, membrii acesteia putând fi bărbați sau femei care se obligau să lupte împotriva alcoolismului atât în cadrul familiei, dar și în societatea pe care o frecventau. „Societatea de temperanță” s-a înființat în cadrul bisericii ortodoxe, sub patronajul și protectoratul comitetului parohial. Membrii acesteia puteau fi fondatori, ordinari și ajutători, iar înscrierea în societate se făcea la sediul său⁴². Taxele anuale erau plătite în natură, până la data de 31 august sau 30 septembrie. Membrii fondatori plăteau o taxă de o majă⁴³ de grâu și o jumătate de majă de porumb sau orz, iar membrii ordinari aveau de achitat o taxă de „15 litri de grâu sau 20 de litri de secară, porumb sau orz”. Membrii partinitori sau ajutători plăteau o taxă de 10 litri din bucatele mai sus menționate sau echivalentul lor în bani. Taxa putea fi plătită și în bani în trei sau patru rate. Membrii ordinari erau înscriși în această societate pe o perioadă de zece ani⁴⁴.

³⁷ Aldămaș, aldămașuri – băutură (și gustare) oferită de cineva după încheierea unei tranzacții. Din magh. áldomás.

³⁸ *Olteanul*, nr. 49/1910, p. 2.

³⁹ *Ibidem*, nr. 3/1910, p. 2-3.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*, nr. 31/1911, p. 1-2.

⁴² *Ibidem*, p. 2.

⁴³ Majă, în limba maghiară *mázsa*, este o veche unitate de măsurat greutatea în Transilvania. În 1690 o majă avea greutatea aproximativă de 56 kg. Această valoare s-a păstrat până la introducerea noului sistem internațional, după 1874. Maja a fost între 1721-1874 divizată în 100 de funți. La începutul secolului al XX-lea, o majă era aproximată în Imperiul Austro-Ungar la 100 kg (cf. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Maj%C4%83>; accesat: 07.09.2022, ora 9,13).

⁴⁴ *Olteanul*, nr. 31/1911, p. 1-2.

Organigrama societății era alcătuită astfel: președinte, vicepreședinte, notar, casier (magazioner), bibliotecar și controlor. Adunarea generală era convocată de către președinte în fiecare an în luna ianuarie. Tinerii scriitori erau rugați să scrie în piesele de teatru vorbe bine iscusite împotriva alcoolului. O statistică realizată în 1913 ne arată că în Imperiul Austro-Ungar se cheltuiau anual 600 de milioane de coroane pe băuturile spirtoase, din care 100 de milioane doar în Transilvania. O sută de milioane cu care, conform presei, se puteau face multe alte lucruri pentru gospodăria omului sau pentru comunitate⁴⁵.

Micul burg transilvănean cunoaște la începutul secolului al XX-lea o deschidere față de noile moduri de petrecere a timpului liber: cinematograful, teatrul, concertele și plimbările pe „Promenadă”. În marea lor majoritate, activitățile culturale aveau și scop caritabil, fondurile obținute fiind donate bisericilor sau școlilor din comunitățile Țării Făgărașului. Observăm în această perioadă apariția în rubrica culinară a „Olteanului” și a influențelor franceze, nu doar austro-ungare. Tot în această perioadă se introduc în rețetare gramajele ingredientelor.

Pe lângă viața culturală și socială, presa locală milita pentru educarea copiilor nu doar la școală, ci și acasă, dar și împotriva alcoolismului, fiind vehemenți asupra acestui subiect.

Cercetarea și analiza articolelor din hebdomadarul „Olteanul” a contribuit și contribuie la cunoașterea societății făgărașene prin prisma și viziunea ziariștilor vremii. Cel mai adesea se reitiera ideea că, indiferent de categoria socială sau de posibilitățile materiale, făgărașenii doreau să-și păstreze tradițiile și portul popular intacte.

⁴⁵ *Ibidem*, nr. 20/1914, p. 3.